

I. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΙ ΡΟΛΟΙ

Αν θέλαμε να καταμετρήσουμε τους οικογενειακούς ρόλους, όπως αυτοί είναι γενικά αποδεκτοί και καθορισμένοι, θα καταλήγαμε σε έναν αξιόλογο αριθμό. Υπάρχει ο ρόλος του πατέρα, της μητέρας, των παιδιών, των αδελφών, υπάρχει και σε ένα ευρύτερο επίπεδο ο ρόλος του παππού, της γιαγιάς, του θείου, της θείας, των εξαδέλφων και πιθανόν κάποιων άλλων συγγενών. Όλοι αυτοί, οι ρόλοι βασίζονται στους συγγενικούς δεσμούς μεταξύ των ατόμων, γι' αυτό και ο προσδιορισμός τους είναι απλός και ξεκάθαρος.

Εκτός από τους συγγενικούς δεσμούς, υπάρχει και μια άλλη σχέση μεταξύ των μελών μιας οικογένειας, μια σχέση συνειδησιακή. Αν θέλαμε να ορίσουμε τους οικογενειακούς ρόλους με βάση τη σχέση αυτή, θα διαπιστώναμε ότι στην πραγματικότητα δεν είναι παρά μόνο δύο. Ο ένας είναι ο ρόλος της ωριμότητας και ο άλλος της ανωριμότητας, οι οποίες δεν εκφράζονται στον ίδιο βαθμό από όλους και δεν ταυτίζονται απαραίτητα με τους ρόλους που προσδιορίζονται από την ηλικία των ατόμων και από τη συγγενική τους σχέση. Μπορεί σε μια οικογένεια πιο ώριμος να είναι ο πατέρας, σε μια άλλη η μητέρα και σε μια τρίτη ένα από τα παιδιά τους. Το γεγονός αυτό συχνά δημιουργεί προβλήματα, καθώς ο ωριμότερος απ' όλους επωμίζεται τις περισσότερες ευθύνες και καλείται να έχει μια σταθερή θέση, την οποία μπορεί οι άλλοι να μην του αναγνωρίζουν ή και ο ίδιος να μην αντέχει πάντα να την εκφράζει.

Τα προβλήματα που παρουσιάζονται στην πραγμάτωση των οικογενειακών ρόλων οφείλονται όλα στο γεγονός ότι οι άνθρωποι του παρόντος, με την εξαίρεση ελάχιστων περιπτώσεων, δεν έχουμε ακόμα κατακτήσει την απόλυτη ωριμότητα. Δεν έχουμε, δηλαδή, τη βαθιά εσωτερική γνώση, που δίνει πληρότητα, αυτονομία, δύναμη και αγάπη. Σε μια μελλοντική κοινωνία, όμως, όπου ευχή όλων πρέπει να είναι η ανθρωπότητα να έχει κατακτήσει πια το επίπεδο αυτό, η πραγμάτωση των ρόλων θα είναι πολύ απλή. Η συνειδησιακή ανάπτυξη θα συμβαδίζει με τη βιολογική, η προσωποποίηση της ωριμότητας θα είναι οι γονείς και οι άλλοι ενήλικοι συγγενείς και της ανωριμότητας το παιδί ή τα παιδιά και οι μεταξύ τους σχέσεις.

Για να κατανοηθεί καλύτερα η σχέση μεταξύ ωριμότητας και ανωριμότητας, μπορούμε να την παραστήσουμε και συμβολικά με μια κάθετη γραμμή, στην κορυφή της οποίας είναι οι γονείς και στη βάση της το παιδί. Η συνειδησιακή απόσταση μεταξύ τους είναι μεγάλη, όπως μεγάλη είναι και η διαφορά της σωματικής ανάπτυξης ενός ενήλικου και ενός παιδιού. Από την κορυφή οι γονείς εκχέουν προς το παιδί την ψυχική τους δύναμη και εκείνο τροφοδοτείται συνεχώς από όσα λαμβάνει. Έτσι, η μεταξύ τους

διαφορά μειώνεται και, όπως μεγαλώνει το σώμα του παιδιού, παράλληλα αναπτύσσεται και η ωριμότητα του και πλησιάζει όλο και περισσότερο των γονιών του, ώσπου να φτάσει την ολοκλήρωση της.

Η παράσταση αυτή δεν αφορά μόνο μια μελλοντική ιδανική κατάσταση, αφορά και την παρούσα πραγματικότητα. Οι σημερινοί γονείς, παρόλο που δεν έχουν φτάσει στην κορυφή της εξέλιξης τους, βρίσκονται πάντα σε ένα επίπεδο πάνω από το παιδί, τουλάχιστον όσο αυτό διανύει την παιδική ηλικία. Από το επίπεδο που έχουν κατακτήσει του προσφέρουν ό,τι μπορούν, τις γνώσεις τους, την αγάπη, τη φροντίδα, το ενδιαφέρον. Του δίνουν, όμως, και όλα όσα εμπεριέχει το πεδίο κατάκτησης τους, όλες τις ανασφάλειες, τις αδυναμίες και τα προβλήματα, που οι ίδιοι δεν έχουν ακόμα ξεπεράσει. Του δίνουν, δηλαδή, τόσο τα ώριμα όσο και τα ανώριμα στοιχεία του εαυτού τους. Το παιδί με τη σειρά του δεν είναι πάντα εύκολο να ξεπεράσει την ανωριμότητα των γονιών του, γι' αυτό και συχνά παρεμποδίζεται να ανέβει τη δική του συνειδησιακή κλίμακα, με αποτέλεσμα να φτάνει στην ενηλικίωση κουβαλώντας μαζί του πολλές παιδικές ανάγκες. Φυσική αυτή η διαδικασία, εφόσον όλοι βρισκόμαστε σε κάποια υποπεδία της εξέλιξης μας. Φυσική, αλλά και απαραίτητο να συνειδητοποιηθεί, ώστε να επιταχύνουμε το ρυθμό της για να βοηθήσουμε τόσο τον εαυτό μας, όσο και τα παιδιά μας.

Πριν δώσουμε συγκεκριμένα παραδείγματα ανωριμότητας και τρόπων αντιμετώπισης τους, θα μελετήσουμε ένα ακόμα θέμα, τις σχέσεις του πατέρα και της μητέρας. Το θέμα αυτό θα αναπτυχθεί εκτενέστερα στα κεφάλαια που θα πραγματεύονται τη λειτουργία του ανθρώπου με το σύντροφο του, επειδή, όμως, αφορά άμεσα την ανωριμότητα που αναλύεται εδώ, είναι απαραίτητο να δοθούν ορισμένα σχετικά στοιχεία. Από τα στοιχεία αυτά θα αναφανεί ότι ένα από τα βασικά εμπόδια στην έκφραση της ωριμότητας είναι η δυσκολία ένωσης του αντρόγυνου.

Σύμφωνα με τη συμβολική παράσταση που κάναμε, ο πατέρας και η μητέρα είναι τοποθετημένοι σε ένα σημείο πάνω στην κάθετη ευθεία, από το οποίο, συμβολικά πάντα, εκχέουν τη δύναμη τους προς το παιδί. Στην πραγματικότητα, όμως, σπάνια βρίσκονται και οι δύο μαζί στο κοινό αυτό σημείο. Αν και μπορεί να έχουν μια παράλληλη πορεία και να έχουν κατακτήσει όμοια επίπεδα συνείδησης, αυτό δε σημαίνει ότι έχουν γίνει «ψυχή τε και σώματι» ένα. Εφόσον η ένωση δεν ολοκληρώνεται, είναι φυσικό να υπάρχει μια απόσταση μεταξύ τους και, επομένως, να μην εκχέουν στα παιδιά τους την ενωμένη δύναμη τους. Ο καθένας δίνει ό,τι μπορεί από τη δική του θέση, την οποία διασταυρώνει άλλοτε πολύ, άλλοτε λίγο και άλλοτε δε διασταυρώνει καθόλου με του συντρόφου του. Αποτέλεσμα αυτής της λειτουργίας είναι ότι η κάθετη έκχυση παύει να υφίσταται και τη θέση της λαμβάνουν δύο πλάγιες. Στην

κορυφή της μίας είναι ο πατέρας, στην άλλη βρίσκεται η μητέρα και στη βάση των δύο παραμένει πάντα το παιδί, το κοινό σημείο κατάληξης τους.

Παρόλο που ο ανήλικος έχει μεγάλη ανάγκη να λάβει και τις δύο δυνάμεις που του δίνουν ο πατέρας και η μητέρα, αυτές δεν μπορούν να τον καλύψουν ουσιαστικά, αν δεν υπάρχει η μεταξύ τους ένωση. Γιατί μη ένωση σημαίνει μη πληρότητα, η οποία δεν είναι ωριμότητα και, επομένως, δε βοηθά το παιδί στην ανάπτυξη του. Επειδή, όπως είπαμε, η πληρότητα είναι ένα στάδιο εξέλιξης από το οποίο απέχουμε πολύ, αυτό που πρέπει να γίνει προς το παρόν είναι οι γονείς να εργάζονται σταθερά για την ένωση τους. Να φροντίζουν ώστε ο ένας να συμπληρώνει τις ελλείψεις του άλλου, να καλύπτουν όσο μπορούν τις ανάγκες τους και να μεταφέρουν στο παιδί το επίπεδο εκείνο που κατακτούν κάθε φορά, για να το βοηθούν όλο και πιο ουσιαστικά στη δική του πορεία. Όταν αυτό συμβαίνει, η συμβολική παράσταση διαφοροποιείται. Οι δύο πλάγιες, από την κορυφή των οποίων θεωρήσαμε ότι εκχέονται οι δυνάμεις του πατέρα και της μητέρας, εξακολουθούν να υπάρχουν, αλλά τώρα ενώνονται μεταξύ τους με μια οριζόντια, που παριστάνει την ανακύκλιση των δυνάμεων αυτών. Έτσι δομείται ένα τρίγωνο και το παιδί, που βρίσκεται στην κάτω γωνία, λαμβάνει μια πιο άρτια δύναμη και από τους δύο. Αυτή αυξάνει συνεχώς, εφόσον η τριγωνική διάταξη σταθεροποιείται, οι γονείς διατηρούν τη μεταξύ τους σύνδεση και μεταφέρουν στο παιδί την όλο και μεγαλύτερη πληρότητα που βιώνουν.

Τα αίτια της ανωριμότητας είναι πολλά και θα αναφερόμαστε σ' αυτά ανάλογα με το θέμα που πραγματευόμαστε, θέλουμε, όμως, να επισημάνουμε κάτι, ότι η γνώση των αιτιών από ένα σημείο και πέρα δεν είναι αρκετή. Βοηθά στην κατανόηση του προβλήματος, αλλά δεν το λύνει, αν δεν κάνει και ο άνθρωπος κάτι για να φέρει τη λύση του. Κι αυτό το κάτι είναι να αλλάξει ο ίδιος, να πάρει την απόφαση να μεγαλώσει και να βγει από τις δεσμεύσεις που του έχουν δημιουργήσει παρελθοντικές καταστάσεις. Αν δεν αλλάξει, μπορεί να φτάσει ακόμα και στη γεροντική ηλικία, διατηρώντας μια πίκρα για όσα δεν έλαβε όταν ήταν παιδί, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προσφέρει τίποτα στους άλλους. Έλεγε ένας ψυχίατρος σε όσους ασθενείς είχαν τύψεις γιατί δε βοηθούσαν τους συγγενείς τους και ρωτούσαν τι έπρεπε να κάνουν: «Να μην κάνεις τίποτα γι' αυτούς προς το παρόν, το μόνο που πρέπει να κάνεις τώρα είναι να βοηθήσεις τον εαυτό σου. Όταν εσύ βρεις τη δύναμη σου, τότε κι εκείνοι θα λάβουν από εσένα όσα χρειάζονται».

Θέμα του καθενός είναι να εργαστεί για την εξέλιξη του και να αναζητήσει την πληρότητα μέσα του και όχι στους άλλους. Αυτό, όμως, δε γνωρίζουν όλοι πώς να το κάνουν ή, κι αν ακόμα το γνωρίζουν, προτιμούν να περιμένουν να το κάνουν οι άλλοι για λογαριασμό τους. Γι' αυτό και ορισμένοι ενήλικες παραμένουν σε μια κατάσταση στέρησης και εξακολουθούν να απαιτούν από τους γονείς τους να τους καλύψουν τις

ανικανοποίητες ανάγκες τους, για τις οποίες τους θεωρούν υπαίτιους. Παρόλο που μπορεί να αναγνωρίζουν τη ματαιότητα των απαιτήσεων τους, να έχουν πεισθεί ότι οι γονείς τους δεν είναι σε θέση να τους προσφέρουν κάτι που και οι ίδιοι δεν έχουν, δεν παύουν να τους το ζητούν και να απογοητεύονται, όταν δεν το λαμβάνουν. Πολλές φορές η ανάγκη τους είναι τόση, ώστε μεταθέτουν το πρόβλημα από τους γονείς τους σε οποιονδήποτε συμβολίζει γι' αυτούς μια θέση δύναμης και αγάπης, σ' έναν εργοδότη, σ' ένα σύντροφο ή σ' ένα φιλικό πρόσωπο, που θεωρούν ικανό να τους προσφέρει όσα επιθυμούν. Λόγω αυτής της εμμονής τα οικογενειακά τους προβλήματα επεκτείνονται και στις άλλες σχέσεις τους, όπου έχουν πολλές αρνητικές επιπτώσεις.

Η διδασκαλία που δίνεται στον Όμιλο συμπεριλαμβάνει, στα αρχικά στάδια κυρίως, την εργασία που πρέπει να κάνει ο άνθρωπος για να γνωρίσει τον εαυτό του, τις αδυναμίες του και τις δυνατότητες του. Καθώς οι πρώτες αυτές γνώσεις αποκτώνται, αρχίζει η εκπαίδευση για τον τρόπο, με τον οποίο μπορεί να προσφέρει υπηρεσία στους άλλους. Το αποτέλεσμα της προσφοράς δεν είναι θετικό μόνο για εκείνον που τη λαμβάνει, αλλά και για εκείνον που τη δίνει, γιατί του αποκαλύπτει τις κρυμμένες του ικανότητες και τον βοηθά να πιστέψει στον εαυτό του. Όσο η πίστη αυτή μεγαλώνει, η εξάρτηση μειώνεται, η ωριμότητα αυξάνει και προετοιμάζει τον άνθρωπο για τα επόμενα βήματα της πνευματικής του πορείας.

Στην πρώτη συνάντηση της ομάδας, που είχε εκφράσει την επιθυμία να μελετήσει το θέμα «οικογένεια», υπενθύμισα στους παρόντες τα λόγια του Δασκάλου, ότι η οικογένεια είναι ο πρώτος χώρος προσφοράς και υπηρεσίας για εκείνον που θέλει να ακολουθήσει έναν πνευματικό δρόμο. Αυτό το γνώριζαν ήδη όλοι, καθώς το είχαν διδαχθεί στις ομάδες μελέτης εαυτού που παρακολουθούσαν. Ορισμένοι, που είχαν γνωρίσει τον Δάσκαλο προσωπικά, είχαν ακούσει από τον ίδιο τη διδασκαλία αυτή και πολλοί είχαν αρχίσει να την εφαρμόζουν και ήταν έτοιμοι να δώσουν συγκεκριμένα παραδείγματα των θετικών ή και αρνητικών αποτελεσμάτων της εργασίας τους.

Στην αρχή μίλησε ένας άντρας σαράντα περίπου ετών, που είχε μεγαλώσει σε μια οικογένεια με πολλά παιδιά. Από πολύ μικρός είχε την εντύπωση ότι ο πατέρας του προτιμούσε τα αδέρφια του από τον ίδιο, ότι δεν τον φρόντιζε όσο εκείνα, σαν να μην τον αγαπούσε αρκετά. Αυτό του είχε δημιουργήσει την αίσθηση του αδικημένου, που τον ακολουθούσε σε όλη του τη ζωή και τον βασάνιζε. Πίστευε ότι όλοι τον αδικούν και ιδιαίτερα όσοι είχαν μια θέση δύναμης απέναντί του. Το πρόβλημα ήταν πολύ εμφανές στον επαγγελματικό του χώρο, όπου έβλεπε τους συναδέλφους του σαν αδέρφια του και τον εργοδότη του σαν έναν πατέρα. Όποτε θεωρούσε ότι δε λάμβανε ό,τι και οι άλλοι, η αίσθηση της αδικίας αναζωπυρωνόταν και εκείνος ένιωθε παραπονεμένος κι αδύναμος σαν κακομοίρης.

Η λύση του προβλήματος άρχισε, όπως διηγήθηκε ο ίδιος, με την εργασία της αυτοπαρατήρησης. Πρώτα παρατήρησε τον εαυτό του, για να δει πώς ήταν όταν τον έπιανε το παράπονο, και αυτό που είδε δεν του άρεσε καθόλου, γιατί έμοιαζε σαν ένα κλασιάρικο παιδί με αντρικό σώμα. Προχώρησε την παρατήρηση σε μεγαλύτερο βάθος και διαπίστωσε ότι γινόταν ασυνείδητα «κακομοίρης», για να προσελκύσει την προσοχή και την εύνοια των άλλων. Αυτό συχνά έφερνε το αντίθετο αποτέλεσμα, καθώς εκείνοι τον απέρριπταν ακόμα περισσότερο και δεν του είχαν πια καμιά εμπιστοσύνη. Στο σημείο αυτό άρχισε να παρατηρεί και τους άλλους και τότε συνειδητοποίησε ότι πίσω από κάθε λανθασμένη τους συμπεριφορά κρυβόταν ένα δικό τους πρόβλημα, μια δική τους αδυναμία και ότι δεν ήξεραν πάντα να φερθούν σωστά.

Κατάληξη αυτής της εργασίας ήταν να μειωθούν οι απαιτήσεις του και παράλληλα να αρχίσει να μειώνεται η αίσθηση του αδικημένου. Στη θέση της ερχόταν σταδιακά ένα ουσιαστικό ενδιαφέρον για τους άλλους και μια ανάγκη να τους προσφέρει εκείνος ό,τι μπορούσε. Αναθεώρησε τη στάση του προς τον πατέρα του και έπαψε να του γυρεύει κάτι κάθε φορά που τον συναντούσε, προσπαθώντας, αντίθετα, να του δίνει εκείνος την αγάπη του και ό,τι άλλο χρειαζόταν. Στο βαθμό που αυτό γινόταν, βίωνε την ευχαρίστηση της προσφοράς, ένιωθε πιο ώριμος και ο πατέρας του ηρεμούσε και ήταν πιο άνετος και εκδηλωτικός μαζί του. Ορισμένες φορές, βέβαια, κάποια «αδικία» τον έριχνε πάλι σε αποδυνάμωση και ξαναγινόταν το παραπονεμένο παιδί του παρελθόντος. Αυτό, όμως, δεν τον τρόμαζε πια, γιατί γνώριζε ότι η εδραίωση στη θέση της ωριμότητας δεν κατακτιέται εύκολα και ότι εκείνο που είχε σημασία ήταν να πορεύεται σταθερά το δρόμο προς αυτήν, όσο μακρύς κι αν ήταν.

Μετά το τέλος της αφήγησης του πήρε το λόγο μια γυναίκα, που η μητέρα της ήταν αρκετά ηλικιωμένη, και είπε τα εξής: «Όλη τη διδασκαλία για την αυτοπαρατήρηση και τη σημασία της προσφοράς την έχω πάρει κι εγώ, γιατί είμαι πολύ καιρό μέλος του Ομίλου. Την έχω κατανοήσει και την έχω εφαρμόσει με αρκετή επιτυχία σε πολλές περιπτώσεις, ακόμα και με τη μητέρα μου, με την οποία είχα πάντα τα περισσότερα προβλήματα λόγω του χαρακτήρα της. Έχω, επίσης, καταλάβει ότι συχνά η σχέση μας αντιστρέφεται, καθώς εκείνη είναι πολύ ανώριμη και εγώ καλούμαι να γίνω πιο ώριμη, να γίνω κατά κάποιο τρόπο η μητέρα της. Πίστευα ότι όλα πήγαιναν πολύ καλά, τον τελευταίο, όμως, χρόνο κάτι συμβαίνει πάλι και με κάνει να νιώθω πολύ απογοητευμένη, να αμφιβάλλω αν έχω καταφέρει να βελτιώσω τις σχέσεις μας.

Μετά το θάνατο του πατέρα μου, η μητέρα μου αποφάσισε να ζήσει μόνη της σ' ένα εξοχικό σπίτι. Το καλοκαίρι είναι αρκετά καλά, γιατί έχει κόσμο και φίλους κοντά της. Το χειμώνα, όμως, είναι πολύ μόνη και πρέπει να πηγαίνω να τη βλέπω κάθε Σαββατοκύριακο που δεν εργάζομαι. Επειδή πλήττει, δημιουργεί συνεχώς δουλειές με μαστόρους, που δεν τελειώνουν ποτέ, έχουμε μόνιμα ένα σπίτι γιαπί, και τις συνέπειες

τις πληρώνω εγώ, που περνώ δυο μέρες καθαρίζοντας. Εκείνη με εγκαταλείπει μόνη, για να πάει στην εκκλησία ή σε κοντινά σπίτια να βοηθήσει κάποιους που έχουν ανάγκη. Γυρίζω σπίτι μου κατάκοπη, εκνευρισμένη και με πολλές αντιδράσεις για τη στάση της. Δεν ξέρω πια αν η καθαριότητα που κάνω είναι υπηρεσία ή μήπως την κακομαθαίνω με τη συμπεριφορά μου».

Τα μέλη της ομάδας, που άκουσαν όλη αυτή την ιστορία, έδειξαν μεγάλη αυστηρότητα προς τη γυναίκα. Ένας της είπε ότι υπηρεσία που γίνεται με αντίδραση δεν είναι πραγματική υπηρεσία. Ένας άλλος επισήμανε ότι είναι πολύ θετικό που η μητέρα της πηγαίνει στην εκκλησία και σε φτωχούς κι ότι δε θα έπρεπε να ενοχλείται που την αφήνει μόνη. Ένας τρίτος θεώρησε πολύ θετικό και το ότι έχει βρει σαν λύση για την πλήξη της όλες αυτές τις πρακτικές δουλειές, γιατί διαφορετικά μπορεί να πάθαινε μελαγχολία. Ακόμα και μια φίλη της, που γνώριζε τις δυσκολίες που είχε περάσει σαν παιδί, λόγω της εγωκεντρικής στάσης της μητέρας της, της τόνισε ότι ένας πνευματικός άνθρωπος καλείται να πάει πάνω από όλα αυτά και να εκφράσει αγάπη και κατανόηση.

Οι απόψεις αυτές δε βοήθησαν τη γυναίκα, γιατί τις είχε ήδη σκεφτεί και επεξεργαστεί χωρίς αποτέλεσμα. Κάποιο άλλο στοιχείο έλειπε, κάποια ακόμα γνώση χρειαζόταν, για να κατανοήσει ποιο ήταν το λάθος της και πώς να το διορθώσει. Η συζήτηση, που συνεχίστηκε για αρκετή ώρα και αναζητήθηκε το βαθύτερο αίτιο του προβλήματος, κατέληξε στην εξής ανάλυση:

Τι στην πραγματικότητα ήθελε η μητέρα από την κόρη της, χωρίς φυσικά να το συνειδητοποιεί, δημιουργώντας τόση ακαταστασία στο σπίτι και ζητώντας της να το καθαρίσει χωρίς τη βοήθεια της; Μια άλλη κάθαρση ζητούσε στην ουσία, μια κάθαρση στις σχέσεις τους, μια ολοκληρωτική διάλυση των αρνητικών καταλοίπων του παρελθόντος. Φεύγοντας από κοντά της την ώρα που εκείνη εργαζόταν, ήταν σαν να της έλεγε: «Ανάλαβε εσύ την ευθύνη, εγώ δεν μπορώ να βοηθήσω, έχω άλλες ασχολίες, δεν είμαι ώριμη ν' ασχοληθώ με ένα τέτοιο θέμα. Καθάρισε εσύ την καρδιά σου από όλα όσα συνέβησαν στο παρελθόν, ηρέμησε, γιατί έτσι θα ηρεμήσω κι εγώ. Θα λυτρωθώ από τις τύψεις μου, μόνο όταν καταλάβω ότι μ' αγαπάς αληθινά». Και όσο η κόρη δεν ολοκλήρωνε αυτή τη βαθιά εργασία, όσο δεν έκανε την ουσιαστική αλλαγή, η μητέρα συνέχιζε να κτίζει και να γκρεμίζει, απαιτώντας της να καθαρίζει συνεχώς ένα ακατάστατο σπίτι, αντί να ξεκουράζεται ήσυχη κοντά της.

Η ανάλυση αυτή έφερε μια ικανοποίηση στην ομάδα, αλλά δημιούργησε και έναν προβληματισμό. Μπορεί ένας άνθρωπος στερημένος ή αδικημένος να κατακτήσει μια τέτοια ωριμότητα; Μπορεί να αναδύσει από μέσα του την αγάπη μιας μητέρας ή τη δύναμη ενός πατέρα, όταν είναι ακόμα συνειδησιακά παιδί, ώστε να βοηθήσει όχι μόνο

τον εαυτό του, αλλά και τους γονείς του; Καθώς το θέμα ήταν δύσκολο για να αναπτυχθεί, χωρίς να έχει μελετηθεί, η ομάδα αποφάσισε να το αναβάλει για την επόμενη συνάντηση, αφού προηγουμένως θα είχε γίνει από όλους μια συγκεκριμένη εργασία. Η εργασία ήταν η εξής: Να θεωρεί ο καθένας ότι αναλαμβάνει σαν πατέρας και σαν μητέρα τον ίδιο του τον εαυτό, ο οποίος εαυτός του είναι ταυτόχρονα και παιδί. Να ερευνήσει αν μια τέτοια θεώρηση οδηγεί και στην αντίστοιχη πραγμάτωση, αν δηλαδή αναπτύσσει την αίσθηση της ευθύνης απέναντι στον εαυτό του. Να δει, τέλος, κατά πόσο όλη αυτή η διαδικασία τον βοηθά να αναλάβει τις ευθύνες του και απέναντι στους άλλους.

Τα μέλη της ομάδας έφυγαν εκείνη τη μέρα από τον Όμιλο με πολλές σκέψεις και συναισθήματα. Διαισθάνονταν ότι η άσκηση που θα έκαναν θα οδηγούσε σε διάφορες αποκαλύψεις, όχι πάντα ευχάριστες. Διαισθάνονταν, επίσης, ότι θα τους οδηγούσε σε νέες συνειδητοποιήσεις, αρκετά σημαντικές. Ορισμένοι θεωρούσαν την εργασία αυτή σαν παιχνίδι, καθώς θα υποδύονταν τους ρόλους του πατέρα, της μητέρας και του παιδιού. Όλοι, τέλος, είχαν μια περιέργεια να ξεκινήσουν την εργασία, και πράγματι έτσι έκαναν, όπως αποδείχτηκε από τα πολλά παραδείγματα που έφεραν στην επόμενη συνάντηση. Παραδείγματα που αποκάλυπταν τόσο τις αδυναμίες του ανθρώπου, όσο και τις κρυμμένες δυνάμεις του και δυνατότητες του.